

Het meertje in de Emmer-Dennen bij het Haantjebak

Kroniek

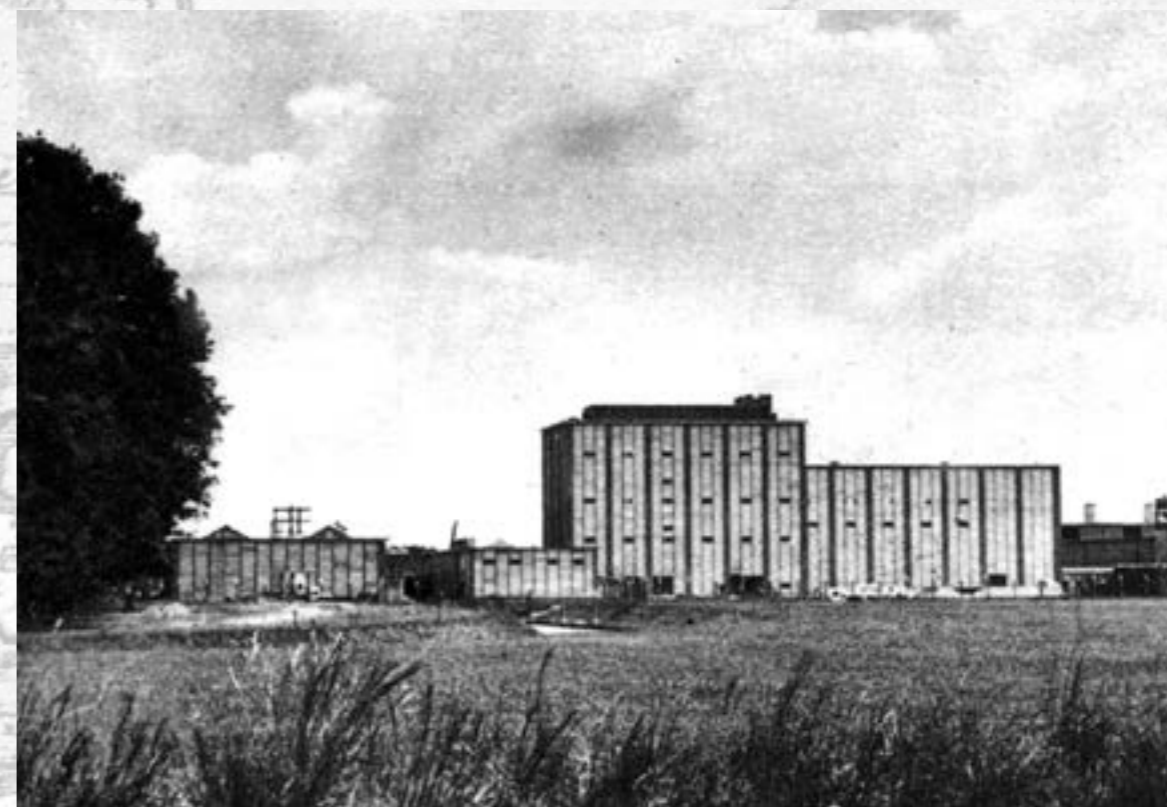
Tijdschrift Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe

- juni 2008
- jaargang 17 - nummer 2
- losse nummers € 4,50

*Emmen in bezettingstijd
De aardappelkrabber
Moord op Cornelis de Jonge
Bargermeer, het drama van 12 juni 1867*

Op een deel van de kaart van Drenthe van 1634 van C. Pijnacker staan afgebeeld bij Weerdinge: 'Landweg in Drenthe' van A.M. Gorter (1866-1933); bij Roswinkel: 'De kerk bij Roswinkel' van J. van Ravenswaay (1789-1869); bij Emmen: 'Kerk te Emmen' van J. Reijnders (1823-1889); bij Schoonebeek: 'Boerenerf in Pad- en Vliegghuis bij Oud-Schoonebeek', tekening van H.W. Jansen (1855-1908).

Op de voorkant: Begin jaren vijftig van de vorige eeuw werd in het voormalige 'Bargermeer' (zie pagina 22

Redactie

P. Albers, Sterrenkamp 12, 7811 HB Emmen, 0591-610836
 M.A. Bulte, Agaatdreef 30, 7827 AE Emmen, 0591-630030
 J.H. Einhaus, Havenstraat 68, 7887 BR Erica, 0591-301773
 P. Naber, redactiesecretariaat, Sierduif 32, 7827 NJ Emmen, 0591-633942
 M. Nicolai, Houtweg 180, 7823 PK Emmen, 06-25555188
 W. Visscher, Zijtak O.Z. 7, 7833 AL Nieuw-Amsterdam, 0591-551741
 Gelieve eventuele kopij te zenden aan:
 p/a P. Naber, redactiesecretariaat, Sierduif 32, 7827 NJ Emmen: p.a.naber@home.nl

Lid worden van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe?
 Het lidmaatschap bedraagt € 15,00 en voor huisgenoten € 5,00 extra.
 Geef uw naam, adres, postcode en woonplaats en telefoonnummer per post of per e-mail op bij: A.F. Dekker, secretaris, Laan van de Marel 501, 7823 BM Emmen, a.f.dekker@home.nl.

Inhoudsopgave

Piet Naber	Redactioneel	1
Artikelen		
Sis Hoek-Beugeling	Emmen in bezettingstijd, een aanvulling	2
Lubbe Kroeze	Moord op Cornelis de Jonge door Hendrik Tabak	16
Bijdragen		
B.J. Mensingh	Soldaten in bezettingstijd	6
Henk Jeurink, Harm		
Joling en Wim Visscher	Excursie Museum De 5000 Morgen	14
Gerhard Vedder	Pastoor Jongerius	15
Rubrieken		
Marcel Bulte	Oude beroepen	
	De aardappelkrabber	7
Pieter Alberts	Genealogiën	
	Bargermeer, het drama van 12 juni 1867	22
Sis Hoek-Beugeling	Collectie Brands	
	Gebruiksvoorwerpen	27
Bestuur	Van de bestuurstafel	
	Activiteiten	28
	Bestuursmededelingen	29

Productie & opmaak:
 Uitgeverij Drenthe, Beilen - www.uitgeverijdrenthe.nl
 Druk: Scholma, Bedum

Bestuursmededelingen

In de vorige bestuursmededelingen hebben we u al kunnen informeren dat er een werkgroep bezig is met de voorbereiding met 'De week van de Schoonebeeken', als u dit leest zijn alle activiteiten zoals lezingen, de lesdag met een Duitse klas uit Twist en een Nederlandse klas uit Nieuw Schoonebeek, symposium en niet te vergeten het bezoek van Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Margriet in alle hevigheid bezig of net achter de rug. Dit project mag voor onze vereniging wel als uniek worden aangemerkt, de inzet van alle vrijwilligers van diverse werkgroepen en dan in het bijzonder die van ons lid Sis Hoek-Beugeling die als een spin in het web alles heeft gecoördineerd.

De aanleiding om 'De week van de Schoonebeeken' te organiseren is dat in het vroege voorjaar van 2007 de Historische Vereniging Zuidoost Drenthe is benaderd door een groep mensen die het boek over Nieuw Schoonebeek – Boerderijen en Bewoners geschreven door Herman Borgman (†) in gedrukte vorm wilden zien. Aan dit verzoek heeft de vereniging meegewerkt en een ieder die de voorverkoop heeft gemist, kan alsnog in de boekhandel dit boek kopen.

Met een voorzichtige mededeling in de afgelopen jaarvergadering dat het bestuur het voornemen had om dit jaar als proef tweemaal de jaarlijkse excursie, net voor de zomer, te gaan organiseren met dit jaar als thema 'Veenkoloniën open en gesloten', heeft de organisatie een klein beetje in verlegenheid gebracht, daarom leden bedankt voor het overweldigende aanbod om mee te willen op deze excursie. De bus was 2 maal volledig vol.

Bestuur & lidmaatschap

Lidmaatschap
 Het lidmaatschap bedraagt € 15,00 en voor huisgenoten € 5,00 extra. Het lidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij het voor 1 december van het lopende jaar schriftelijk is opgezegd bij de secretaris.

Men ontvangt vier keer per jaar de Kroniek en men is welkom tijdens de lezingen, die regelmatig worden georganiseerd.

In verband met kostenbeheersing verwachten we van u dat u uw contributie voor of in de eerste twee maanden van het betreffende verenigingsjaar onder vermelding van het contributiejaar overmaakt op het rekeningnummer 10.44.68.815 van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe.

Bankrelatie

Rekeningnummer 1044.68.815, Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe, Laan van het Kwekebos 229, 7823 KE Emmen.

Bestuur

P.M. Kraan, voorzitter, De Hietbrink 46, 7824 XT Emmen, 0591-622306, P.Kraan@emmen.nl

A.F. Dekker, secretaris, Laan van de Marel 501, 7823 BM Emmen, 0591-625893, a.f.dekker@home.nl

H. Jeurink, penningmeester, Laan van het Kwekebos 229, 7823 KE Emmen, 0591-626728, henk.jeurink@wanadoo.nl

M. Nicolai, public relations, Houtweg 180, 7823 PK Emmen, 06-25555188

W. Visscher, Zijtak O.Z. 7, 7833 AL Nieuw-Amsterdam, 0591-551741

H.J. Joling, De Klepel 458, 7811 KR Emmen, 0591-658384

Website

Redactioneel

Van Gerhard Vedder ontvingen we enkele reacties op het vorige nummer van de Kroniek. Allereerst over het artikel van de Nachtwacht of Klepperman. Hij schrijft: 'In het artikel De (Winter)nachtwacht of Klepperman zijn twee foto's opgenomen die oorspronkelijk werden gepubliceerd in de Katholieke Illustratie van 15 oktober 1924. Op de foto op bladzijde 20, staat een meisje afgebeeld samen met een oudere mevrouw. Het meisje op de foto is mijn moeder, Gretha Juurlink. Zij groeide op bij haar opa en oma Bekel in Nieuw-Schoonebeek. Mijn moeder is op dat moment acht jaar oud en kon zich het fotomoment nog heel goed herinneren. Op de bewuste foto overheert haar oma haar de Catechismus.'

Gerhard Vedder had ook nog een aanvullende opmerking betreffende het artikel over de tuinbouwpioniers van Erica. Dit treft u elders aan in deze Kroniek.

Er kwam één goede oplossing binnen over de vraag in de rubriek Collectie Brands. De goede oplossing was: een pensmagneet. Voor de goede inzender, de voormalige dierenarts W. van Arkel, was dat vast niet zo'n probleem.

Een nieuwe vraag treft u uiteraard weer aan in deze Kroniek.

Wat vinden we deze maand nog meer in de Kroniek?

Marcel Bulte besteedt in zijn reeks over oude beroepen aandacht aan de aardappelkrabbers. De vraag of hier sprake is van een echt beroep laten we maar terzijde. Voor veel gezinnen was het in ieder geval belangrijk, want er kon extra geld mee worden verdiend.

Van Lubbe Kroeze kregen we de beschrijving en de afloop van een misdaad. Het betreft de moord op Cornelis de Jonge in 1915. Deze geschiedenis speelde zich af in Emmer-Erfscheidenveen.

In 1990 is het boek Emmen in bezettingstijd verschenen, geschreven door G. Groenhuis. Sis Hoek-Beugeling heeft hier een aanvulling op geschreven naar aanleiding van een brief, geschreven door een ooggetuige uit die tijd. Het artikel gaat over de wederwaardigheden van het joodse echtpaar Jakobs.

Pieter Albers beschrijft een ongeval, dat plaats vond in 1867, waarbij twee mannen tijdens het schaapwassen verdronken in een zijtak van het Bargermeer.

Pim Mensingh kwam nog een leuk krantenberichtje tegen in de Provinciale Drentsche en Asser Courant van 1889.

Door ziekte van Gerrie van der Veen moeten we deze keer een artikel in de rubriek archeologie missen. (Beterschap Gerrie!). Ook de rubrieken van Wim Visscher ontbreken in dit nummer wegens zijn drukke werkzaamheden.

Emmen in bezettingstijd: een aanvulling

In het boek Emmen in bezettingstijd van G. Groenhuis, komt op bladzijde 161 een brief van Maurits Jakobs uit de Noorderstraat in Emmen ter sprake, die hij op 26 april 1945 heeft geschreven. In deze brief meldt hij dat hij en zijn vrouw Rosa van Dam met steun van politieagent Bergh tijdens de oorlog waren ondergedoken. Groenhuis laat in het boek zijn twijfel blijken over het waarheidsgehalte van deze brief.

Niet ten onrechte. Dit blijkt uit onderstaand verhaal van de nu 88-jarige ooggetuige Aaltjo (Jo) Oldenburger.

Werkkampen

In de zomer van 1942 richtten de Duitsers een aantal werkkampen in waar de Joden moesten werken. Volgens Groenhuis kregen deze werkkampen al gauw het karakter van Duitse concentratiekampen.

Aaltjo Oldenburger, geboren in Emmer-Erfscheidenveen, kwam door zijn werk vanaf eind jaren dertig veel in aanraking met de Joodse midden-

standers in Emmen.

Jo Oldenburger had goede contacten met het echtpaar Maurits en Rosa Jakobs-van Dam die een manufacturazaak hadden op de hoek Hoofdstraat/Noorderstraat in Emmen. Half juli kreeg Maurits Jakobs bericht dat hij zich moest melden in het werkkamp in Vledder. De zondag voor het vertrek was Oldenburger op bezoek bij het kinderloze echtpaar. Samen met Rosa Jakobs probeerde Jo Oldenburger Maurits ervan te overtuigen dat ze moesten onderduiken. Jakobs voelde er niet veel voor, hij was van mening dat de oorlog wel niet meer zolang zou duren... Oldenburger beloofde het echtpaar dat hij de volgende dag mee zou reizen met 'de jodentram' naar Vledder om te zien waar de groep terecht zou komen. Hij nam zijn fiets mee om na aankomst de omgeving te verkennen. Daarna fietste hij naar Emmen terug waar hij zijn bevindingen besprak met een aantal achterblijvers.

Onderduikadressen

Samen met Rosa besloot Jo dat het beter was om een onderduikadres te gaan zoeken. Rosa was er van overtuigd dat veel van hun vrienden bereid zouden zijn hen onderdak te verlenen. Dat viel tegen. Jo bezocht enkele tientallen door hen opgegeven adressen in heel Drenthe, onder

Aaltjo (Jo) Oldenburger

Hoek
Hoofd-
straat-Noor-
derstraat
met links
de manu-

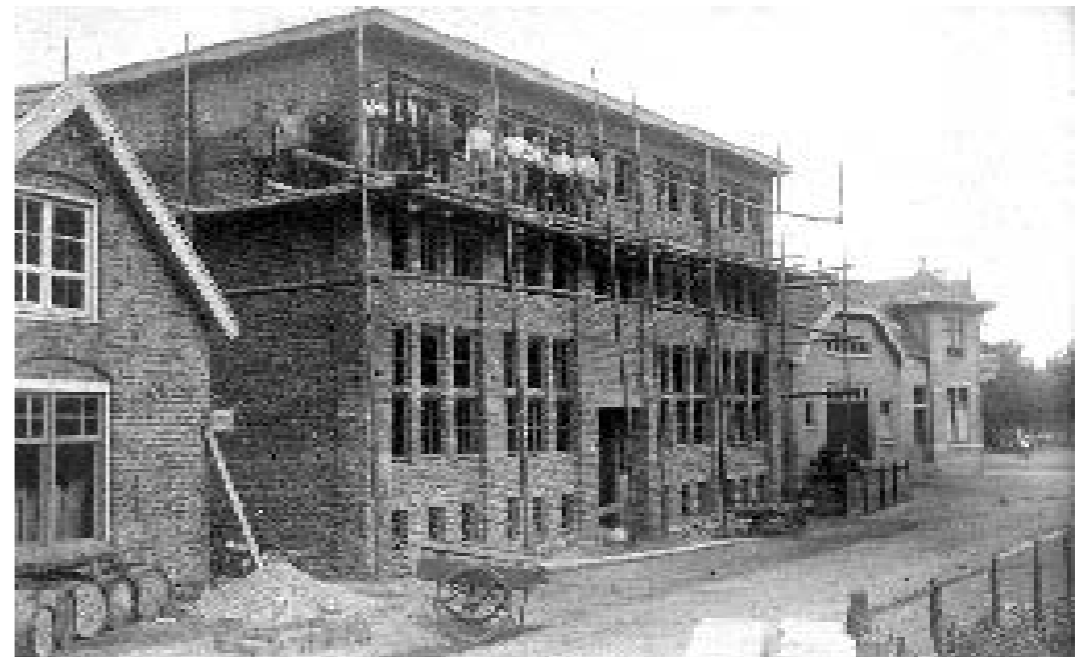

andere in Oosterhesselen, Dwingeloo en Veenhuizen. Velen verklaarden wel te willen, maar om bekende redenen niet te kunnen. Een enkeling die wel wilde, leek het vooral om het geld te doen te zijn en viel daarom naar Jo's mening af. Ondertussen fietste hij ook nog enkele malen naar het kamp in Vledder met tassen vol eten als aanvulling op de magere rantsoenen in

het kamp.

Rosa had inmiddels de aanzegging gekregen dat ze hun huis moest verlaten en vond onderdak bij Gottfried Meiboom die tegenover het Postkantoor woonde. Kostbare spullen van de familie waren in een eerder stadium al ondergebracht bij burens en goede vrienden. Probleem was een plek te vinden voor het meubilair,

Het Meubelpakhuis en stoffeerderij van Van Peer in de Derksstraat in aanbouw in de jaren '20 van

Lien en Gien Warringa, gefotografeerd met de twee dochters van Bertus Zefat: Hannie en Greta.

waaronder twee grote crapauds. In eerste instantie konden de meubels ondergebracht worden bij een boer, maar deze vreesde represailles bij ontdekking. Uiteindelijk lukte het Jo alle meubels onder te brengen in de meubelstofeerderij van Van Peer aan de Derksstraat. Ondertussen verstreek de tijd en Jo, die voor zijn werk veel in Amsterdam kwam merkte dat de tijd voor de Joden begon te dringen. Hij besloot onderdak voor zijn Joodse vrienden te zoeken in zijn geboortedorp. Bij het eerste adres lukte dit al. Na overleg met zijn vrouw verklaarde de heer H. Meijer die woonde aan

Kanaal B 118 in Emmer Erscheidenveen, zich bereid het echtpaar tijdelijk onderdak te verschaffen. Jo Oldenburger nam contact op met een van de bewakers van het kamp in Vledder, een zekere Willems, waarvan Jo wist dat deze geen lid van de NSB was. Zonder te weten waarom het precies ging bleek Willems bereid zijn steentje bij te dragen. De eerstvolgende avond dat Willems dienst had fietste Jo naar Vledder, kreeg een fiets van Willems te leen en haalde op een vooraf afgesproken plek Maurits Jakobs op uit het kamp. Samen fietsten ze, bekende obstakels ontwijkend en op 50 meter afstand achter elkaar aan, naar Emmer Erscheidenveen. Jo had de dag ervoor Rosa al op de fiets naar het onderduikadres gebracht, waar het echtpaar elkaar na een scheiding van enkele weken terug zag.

In de periode tot aan het eind van de oorlog moesten Maurits en Rosa nog diverse keren van onderduikadres wisselen. Steeds was het Jo Oldenburger, die vaak samen met zusters Gien (Gien zonder Vrees) en Lien Warringa uit de Wilhelminastraat en de broers Edu en Con ter Veer uit de Molenkamp in Emmen er voor zorgde dat de beide onderduikers naar een nieuw adres werden vervoerd. Maurits en Rosa zaten ook nog enige tijd in het onderduikerhol in het Valtherbos, waar deze zelfde vijf mensen met

Het onderduikershol in het Valtherbos

Reünie ter gelegenheid van de steenzetting bij het Jodenhol in het Valtherbos, onder andere: eerste rechts boven Alfred van Dien; derde van rechts: Edu ter Veer; vijfde van rechts: de weduwe van Bertus Zefat, daarnaast Jo Oldenburger. Onderste rij: 3e rechts Con ter Veer, daarnaast Roza Jakobs.

uiteeraard Bertus Zefat een belangrijke rol speelden in de verzorging van de onderduikers.

Bevrijding

De laatste jaar van de oorlog zat het echtpaar Jakobs met nog drie andere mensen ondergedoken in de woning van de zusters Warringa. Jo Oldenburger vertelt dat de terugkeer, direct na de bevrijding, van de Wilhelminastraat naar hun woning aan de Noorderstraat een ware zegetocht was van de twee Joodse Emmenaren. Ze werden door iedereen staande gehouden en omhelsd, zodat die paar honderd meter naar hun huis meer dan twee uur duurde.

Saillant detail in dit hele verhaal is nog dat het gehele meubilair, waar Jo Oldenburger zo mee in zijn maag had gezeten, op de zolder van hun eigen huis stond. Wat was het geval? De woning was na de vordering in gebruik genomen door de Landwacht als kantoor. Op een gegeven moment moest ook Van Peer zijn magazijn ontrui-

men... waar heen met de meubels van Jakobs??? 'Meneer Arent' (Van Peer) besloot de landwacht in het huis van de Jakobsen te vragen of hij een deel van zijn goederen niet op de zolder mocht opslaan. Dat was goed... De Landwacht had er goed op gepast! Minder goed was het afgelopen met een deel van het linnengoed dat in bewaring was gegeven bij een van de burens. Hier werkte een dienstmeisje die in de gaten had dat er spullen in het huis lagen die niet van de familie waren. Toen ze ging trouwen eiste ze, onder bedreiging van hen aan te geven, deze spullen op...

De bewuste brief

Oldenburger vermoedt dat agent Bergh, die in Emmen als 'fout' bekend stond, om zich zelf schoon te pleiten het echtpaar Maurits heeft verzocht deze brief te schrijven. De Jakobsen waren erg vriendelijke mensen...

Soldaten in Zuidoost-Drenthe

Uit de Provinciale Drentsche en Asser Courant van 10 april 1889:

Emmen, 8 April. Als er vroeger een soldaat kwam in ons dorp, dan werd hij aangegaapt als een wonderdier. Dan werden zijne blanke knopen bewonderd, als waren ze van goud, en zijn schilderachtige kapotjas achtte men haast een koningsmantel. Behalve bewondering boezemde hij schrik en vrees in, vooral als meneer kor-

Gewapend gezag in Zuidoost-Drenthe in het begin van de 20ste eeuw

poraal was en een degen opzij had. Als moeder dan de kleine, die wat dwingerig was, niet stil kon krijgen, en het toeval was haar eens meer dan gunstig, daar er juist een man met blauwen rok en iets blinkends aan zich voorbij ging, dan heette het: "pas op, want daar gaat een soldaat langs!" Oogenblikkelijk had dit steeds het gewenschte resultaat, - En thans is onze jeugd zóó vertrouwd geraakt met de militairen, dat ze niet anders speelt dan in de nabijheid van het lokaal hunner inkwartiering. Mocht er de eerste morgens dat ze exerceerden op het kerkplein, veel volk op komen toelopen, thans ziet men er bijna niet meer naar om. 't Wordt oud nieuws. Men raakt hier zoo langzamerhand gewoon aan de nieuwe bezetting. Of we deze hier nog lang houden? Wellicht wel. Geweerrekken en banken toch zijn voor haar gemaakt, eene schuur is voor haar als stookhut ingericht, de stroozakken zijn overgezonden, - alle maatregelen, waaruit men mag afleiden, dat ze hier nog al wat zal toeven. Men spreekt er zelfs van, dat er een schietbaan zal worden aangelegd aan den oostkant van ons dorp op de heide. - En 't is goed, dat we de soldaten hier nog wat houden: gingen zij heen, ongetwijfeld zou het niet rustig blijven in de venen; de aanwezigheid der militairen alleen houdt de arbeiders in bedwang. Vooral nu het vreemde werkvolk eerst voor goed komt opdagen - bijna dagelijks ziet men hier troepen van 40, 50 man langs trekken met hun bundeltje kleeren en de schop op den rug - is het noodzakelijk, dat de soldaten hier blijven. Trouwens: ze moeten ginds even goed eten als hier.

De aardappelkrabber

In de Drentse en Groninger Veenkoloniën is het in de maanden september en oktober nog steeds een drukte van belang. Overal kan men dan op de voormalige veengronden de landbouwwerktuigen zien die dagenlang onafgebroken bezig zijn met het machinaal rooien, vervoeren en opslaan van aardappelen. Mensen die al hun hele leven in de veenkoloniën wonen zijn gewend aan die bedrijvigheid en de wat ouderen onder hen kunnen zich nog goed herinneren hoe vroeger de aardappelen nog met de hand werden gerooid en duizenden mensen tijdens de aardappelcampagne het land opgingen om kruipend op hun knieën dit belangrijke Nederlandse volksvoedsel door middel van krabben uit de grond haalden.

Sommigen zeggen dat het krabben van aardappelen nooit een echt beroep is geweest, omdat het een seizoensgebonden karakter had. Anderen zien het wel als een beroep, omdat je in de maanden september en oktober er extra mee kon verdienen en in staat was voor het invallen van de winter van dat geld brandstof en extra provisie te kopen. Sterker nog, voor veel gezinnen was het in de herfstmaanden - na het aflopen van het turfgraven - vaak de voornaamste bron van inkomsten. Daarom zal de waarheid wel in het midden liggen. Beschouw dit verhaal als een ode aan de mensen die vroeger voor een luttel bedrag zwaar lichamelijk werk deden en er elk jaar voor zorgden dat vooral de aardappelverwerkende fabrieken van aardappelen werden voorzien. Hele gezinnen hebben eraan meegedaan. Voor dag en dauw togen vaders, moeders, kinderen en andere familieleden naar de plekken waar de aardappels moesten

Oude Beroepen

Op de bovenste afbeelding is te zien dat aardappel-rooiers aan het werk zijn. Daaronder het schaf-tuurtje van de rooiers (uit: Panorama, 30 november

De consumptie-aardappels worden gezeefd en daarna in jutezakken gedaan (uit: Panorama, 30)

worden geroid en die door de boeren waren aangewezen. Was er een baby in het gezin, dan ging die ook mee, vaak in een kruiwagen en enigszins beschut tegen de weersomstandigheden. Wanneer er leerplichtige kinderen in het gezin waren, kregen ze er soms vrij voor. Was dat niet geval en hielden de ouders de kinderen onwettig van school, dan gebeurde het soms dat er een proces-verbaal wegens overtreding van de Leerplichtwet werd opgemaakt en kregen ze een boete van 50 cent of één dag zitten. Wie zei dat het werk voor oudere mensen ongeschikt was omdat ze er te stijf voor waren, kwam bedrogen uit, omdat maar al te vaak menig opa en oma even hard hebben mee gegraven. Dat blijkt wel uit het verhaal dat in Nieuw-Amsterdam een 60-jarige man op zijn eentje in één dag dertig mud aardappelen had opgegraven. Ook zijn gevallen bekend dat leden van verenigingen gingen 'aardappelkrabben' om hun clubkas te spekken. In 1952 had een dergelijk gezamenlijk initiatief van V.E.V., voetbalclub in Klazienaveen-Noord, nog f 140,- in het laatje gebracht. Soms kwamen de aardappelkrabbers van heinde en ver. Zo werkten in september 1928 een aantal woonwagenbewoners op de aardappelvelden van Drouwenermond. Hun twintig woonwagens hadden zij her en der op het land gezet. Soms werden ze vergezeld van mensen die in de zomer in Drenthe hadden gewerkt

als 'eikschiller' en die helemaal uit Gelderland waren komen rijden om te helpen de poters, consumptie- of fabrieksaardappelen met de hand te rooien. Ondanks die toestroom kwamen soms bij het rooien handen te kort. Dat bleek ook in 1913 toen Duitse landbouwers in Drenthe aardappelkrabbers kwamen werven en aanboden hen met een wagen van huis te halen en na afloop van de werkdag weer naar huis te brengen. Voor een dag werken werd hen een dagloon van vijf Mark toegezegd. Een ervaren landbouwer wist precies, wanneer het tijd was om met het rooien van de aardappelen te beginnen. Op het moment dat de stengels zijwaarts vielen, de grond om de 'stoelelen' hoger gingen staan en de onderste blaadjes geel werden, waren de knollen rijp genoeg om te worden verkocht of te leveren aan degenen die in het voorjaar op een partij aardappelen had ingetekend. Meestal werd in de maand augustus al met het rooien begonnen. Poters en consumptieaardappelen het eerst, fabrieksaardappelen pas later. Consumptieaardappelen brachten vaak wat meer op dat fabrieksaardappelen, omdat ze met de hand moesten worden gesorteerd en vaak op het land al werden opgezakt, een secuur werkje, omdat beschadigingen zoveel mogelijk moest worden voorkomen. In 1921 werd er f 3,50 per mud voor betaald. In 1919 was dat nog f 2,94 per hectoliter. Daarna

Het met de greep rooien van aardappelen (uit: Buiten, 17 oktober 1925, foto A.F.W. Vogt).

werden ze naar het dichtstbijzijnde spoorwegstation gebracht, in wagons geladen en naar hun bestemming in binnen- en buitenland gebracht. Poters werden vaak via een advertentie of rechtstreeks aan andere boeren verkocht. Fabrieksaardappelen werden op een gegeven moment in schepen geladen en via een van de vele vaarten vervoerd naar de aardappelfabrieken in de omgeving, waarvan de aardappelmeelfabriek 'Excelsior' in Nieuw-Amsterdam voor deze omgeving de bekendste was. Andere aardappelmeelfabrieken in de omgeving waren: 'De Twee Provinciën' te Stadskanaal, de 'Eersteling' in Borgercompagnie, de 'Hollandia' te Nieuw-Buinen en die van Emlichheim en Musselkanaal.

Het aardappelkrabben of 'eerappelkrabben' Aardappelkrabben was een vermoeiend werkje. Harm Tiesing had het zelfs over een 'lamledig' werk. Sommigen wisten te vertellen dat wanneer de oogst goed was, er vreugde onder de bevolking heerste. Over het met de hand delven van aardappels schreef een onbekend gebleven enthousiaste landbouwer over de arbeid van de aardappelkrabber: 'Hij grijpt maar uit de aarde en voelt dat het hem gegeven is'. Misschien berust dit op waarheid, maar ik vermoed dat menige vermoeide krabber dit niet zo gevoeld heeft.

Saul van Messel (pseudoniem voor Jaap Meijer, vader van Isha Meijer) vergeleek zijn dichten met het aardappelrooien:

eerappellaand

laand zunder jeudn
ik heb die van neudn
'k schrief mit dōpkēs om vingers
om gedichtn te reudn

(Vertaald door Lubbe Kroeze te Emmen):

aardappelland,

land zonder joden
ik heb je nodig
ik schrijf met dopjes om de vingers
om gedichten te rooien.

In de veenkoloniën is het uitkrabben van aardappelen pas eind negentiende eeuw in zwang gekomen. Vóór 1880 werden de veenaardappelen nog in veel gevallen eerst omgeploegd, om daarna gemakkelijk met de hand van het land te kunnen worden opgeraapt. Volgens Harm Tiesing was een nog oudere methode het met een drietandig mestvork één voor één uitsteken van de aardappelstammen, waarna de aardappelen met de hand werden opgeraapt en direct

Het gezamenlijk 'rapen' van de aardappelen. Het gebukt aard-appel-rooien was een inspannende en ongezonde bezigheid (uit: Buiten, 17 oktober 1925, foto A.W.G. Vogt).

verdeeld in eetaardappelen, poters en kriel. Soms werd deze werkwijze rooien genoemd, in andere gevallen stammen steken. Er was dus medio negentiende eeuw meer sprake van 'zoeken' dan van 'graven'. Pas na 1880 is men geleidelijk overgegaan op het handmatig krabben en toen het in de twintigste eeuw dit ook niet meer lonend was en op de afgegraven veengrond steeds intensiever aardappelen werden geteeld, ging men over op het machinaal rooien van aardappelen. Voordat men met het krabben begon, kreeg

men van de boer of landbouwer een stuk van het land toegewezen waar de aardappelen uit de grond moest worden gehaald. Daarna kon met het krabben worden begonnen. Velen beschouwden het krabben als een ongezonde bezigheid. Zeker wanneer het lange tijd had geregend, men met lage temperaturen te maken had en de krabbers met de knieën en handen op en in de koude en natte grond moesten liggen. Dat nam niet weg dat eind negentiende en in de eerste helft van de twintigste eeuw overal in de veenkoloniën het met de hand uitkrabben van aardappelen op grote schaal is geschied. Wie kon helpen, werd gemobiliseerd. Voordat de zon was opgegaan gingen de 'opstekers' op pad. Met grote drie- of viertandig vorken begonnen zij al heel vroeg de grond los te maken, zorgvuldig wakend dat er geen aardappelen werden beschadigd. Die klus vertoonde in verschillende opzichten overeenkomsten met lopendebandwerk, omdat zij altijd de na hem komende krabbers en krabsters voor moesten blijven. Op de knieën schoof men over twee rijen aardappelen (ook wel pand genoemd) heen

Een 'moderne' aardappelsorteermachine, zoals deze in 1913 aan de boeren werd aangeboden (Emmer Courant, 13 september 1913).

Aardappelsorteermachines.

Vandere zand-
valley is door
onderstaand
afbestoverheid.

In 5 verschie-
den modellen
verrijdig.

Stads, 29 Augustus 1913.

Wij leveren machines door 11 stads.

Firma L. HUNSE, Assen.

Vingerdoppen die in het verleden zijn gebruikt bij het aardappelkrabben (foto: Sis Hoek-Beugeling te Emmen).

om vervolgens voorzichtig de door de opsteker omgewoelde knollen uit de grond te halen. De opgegraven aardappelen werden daarna in de naast hen staande manden of korven gedaan en wanneer zij vol waren door de 'opsteker' in een kruiwagen naar een hoek van het land gebracht om op een hoop of dobbe te worden gegooid. Was de dobbe groot genoeg dan werd deze bedekt met stro of loof in afwachting van verder transport of om gesorteerd te worden op een sorteermachine.

In veel gevallen droegen de krabbers en krabsters metalen dopjes om hun vingertoppen om de vingers te beschermen tegen harde stukken grond of scherven die met het compost of stadsmest mee de grond in waren gekomen. Lubbe Kroeze uit Emmen kon zich herinneren dat wanneer hij zonder dopjes de aardappels uit de grond haalde hij vaak van die kleine aardappelschilletjes onder de nagels kreeg en dat hem dat vreselijk irriteerde. Mannes Bergsma uit Barger-Compasuum gebruikte nooit van die doppen, omdat hij dikwijls te maken had met vrij losse en goede grond en doppen dan niet nodig was. Die doppen waren volgens hem gewoon in de winkel te krijgen. Dat doppen vaak noodzakelijk waren en mensen tegen wondjes konden beschermen, bleek in 1928 toen een zoon van een landbouwer uit Erm tijdens het krabben een open plek aan een van zijn vingers kreeg en daarna steeds meer pijn in zijn arm kreeg. Nadat hij bij de dokter was gebracht, bleek dat hij een bloedvergiftiging had opgelopen en door snel ingrijpen kon erger worden voorkomen. De 94-jarige Cornelis Koster uit Nieuw-Amsterdam kon zich nog heel goed herinneren hoe de vele tientallen mensen over de grond kropen en met hun handen in de grond woelden. Hij vertelde dat men in de jaren dertig van de vorige eeuw zo'n f 1,- per dubbele rij van 100 meter verdiende en dat het handma-

tig aard-appelkrabben zeker tot na de Tweede Wereldoorlog heeft plaatsgevonden. Daarna is volgens hem steeds meer gebruik gemaakt van rooimachines die door paarden of trekkers werden voortgetrokken. Verder vertelde hij dat eetaardappelen altijd direct werden gesorteerd en fabrieksaardappelen niet, want voor die categorie maakte het niet uit of ze klein waren of niet. Volgens hem waren eetaardappelen het lekkerst, wanneer ze werden geteeld op pas afgegraven veengrond, want dan was de grond het best. Mannes Bergsma te Barger-Compasuum heeft vroeger jarenlang geholpen met het uitkrabben van de aardappelen. Hij vertelde dat men gewoonlijk eind augustus al begon met het rooien van pootaardappelen omdat deze niet al te dik mochten worden. Hij kon zich nog goed herinneren dat wanneer hij op het land aankwam hij twee rijen aardappelen kreeg toegewezen en een grote rieten korf, waarin hij voorzichtig de poters inlegde. Was de mand vol, dan gaf hij de 'opsteker' een seintje en kwam deze de volle mand met de kruiwagen halen. In veel gevallen werden de manden naar een hoek van het land gebracht. De aardappelen werden op die plek op een hoop gegooid en met stro afgedekt, totdat de aardappelen konden worden vervoerd naar de afnemer. Hij vertelde dat in zijn geval de tijdelijke opslagplek vaak zorgvuldig was uitgekozen, het liefst in de buurt van water,

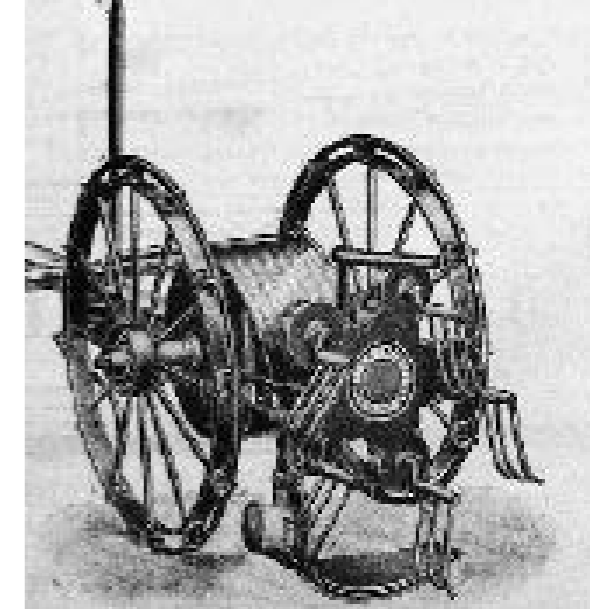
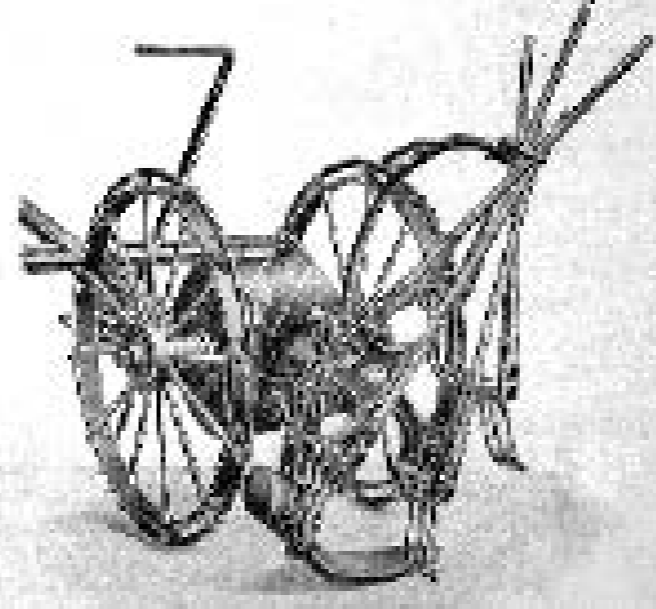
Het verschepen van de aardappelen aan het eind of na de aardappelcampagne (uit: Buiten, 22 juli 1911, foto R.H. Herwig).

omdat op deze manier de aardappelen later sneller en makkelijker met een schuit konden worden opgehaald.

Volgens hem waren sommige 'opstekers' al de avond tevoren bezig om de aardappelstammen met hun piepers in de grond los te maken, zodat de dag erop eerder kon worden begonnen. Hij vertelde verder dat hij het op de knieën werken erg vermoeiend had gevonden. Hij verdiende vroeger zo'n 80 à 90 cent per rij van een kleine honderd meter en redde het om 11 à 12 rijen per dag te doen. Volgens hem waren er krabbers bij die 14 à 15 rijen deden, maar die liepen gevaar dat door de snelheid nogal wat aardappelen in de grond bleven zitten. Dat bleek later wanneer de boer later met de door een paard voortgetrokken cultivator door de grond ging en door het aantal achtergebleven aardappelen merkte dat er nogal slordig was gewerkt. Vanzelfsprekend was hij daar niet blij mee. De 'opsteker' zorgde overdag ook voor de koffie en de maaltijden die vaak voor een belangrijk deel uit aardappelen bestond of uit boterhammen, bonensoep of rijstebrij. Pootaardappelen en eetaardappelen werden nog tijdens of na de 'krabperiode' gesorteerd op een schuinstaande zeef met een rooster van ijzeren staven. De wat kleinere aardappelen – kriel – vielen met zand en vuil door het rooster. De heel grote werden met de hand er uitgehaald en bestemd als varkensvoer. De rest was geschikt om in het schip te worden geladen

en afgevoerd naar de fabriek of andere afnemers. Dat laatste betekende dat elk najaar de vaarwegen in Drenthe en Groningen vol lagen met schepen en dat er op de veenkoloniale waterwegen regelmatig ongelukken gebeurde. Er ging geen dag voorbij of er was ophef tussen de schippers, een schip gezonken of een aanvaring te melden. Wanneer er nog turf werd gevaren, was het nog drukker en de bijbehorende concurrentie dreef de vrachtprijzen alleen maar omhoog.

Aardappelrooimachines als stakingbrekers
In een enkel geval, wanneer een (armlastige)-landbouwer of een weduwe de aardappelkrabbers niet genoeg kon betalen, werden er afspraken gemaakt over wederzijds hulpbetoon. Was er een gebrek aan rooiers, dan viel men weer terug op machinaal rooien. Het grootste nadeel van het machinale rooien was dat de grond te los werd, wat nadelig was voor de korenbouw die op het aardappelgewas volgde. Zowat elk jaar zijn in het verleden strubbelingen geweest over de hoogte van het krabloon. In 1905 eisten de krabbers in Nieuw-Buinen tijdens een korte stakingsperiode elf cent krabloon per veenroede. Knarsetandend zijn de meeste boeren er toen mee akkoord gegaan. In 1913 is er ook in Nieuw-Weerdinge gestaakt voor een hogere beloning. Toen gingen minder boeren overstag en zetten als stakingbrekers zeven à acht aardappelrooimachines van het

Foto's uit een advertentie uit de Emmer Courant van 30 augustus 1913. Het betrof hier een vergelijking tussen een nieuwe en een oude aardappelrooimachine van de firma Gebr. Kemper, zoals die ook bij landbouwers in Nieuw-Amsterdam en Oranjedorp op dat moment werden gebruikt en die door de boeren werden ingezet wanneer de aardappelkrabbers staakten voor een hogere beloning. Tijdens de Eerste Wereldoorlog kreeg deze firma uit Winschoten ook een filiaal voor de verkoop van landbouwwerktuigen in het dorp Em-

type 'Combrian' in, die door H. van der Werf uit Odoorn werden geleverd. Ook in 1921 is er gestaakt. In de gemeente Odoorn reden stakers op fietsen rond om anderen ook te bewegen het werk niet te beginnen. Ook in Valthe brak er eind augustus van dat jaar een algemene staking uit onder de aardappelkrabbers, en eisten de stakers tijdens deze campagne een verhoging van f 80,- per hectare naar f 100,- per hectare. De staking in Ter-Apel en omgeving in september 1919 omvatte 700 à 800 mensen, ofschoon er heel wat waren die voor 30 cent per rij al aan het werk waren gegaan. Zij werden echter door collega's gedwongen het werk neer te leggen en niet eerder weer aan het werk te gaan voordat de boeren bereid waren 35 cent per rij te betalen. In een enkel geval gaven de boeren niet toe. In dorpen als Eeserveen en Schoonoord is toen wel een verhoging doorgevoerd. In 1928 is er gestaakt voor een loon van 24 naar 25 cent voor een rij van ongeveer 70 meter, een bedrag dat na drie dagen staken werd toegekend. De stakers vonden het wel moeilijk te verteren dat deze overeenstemming nooit op papier is gezet.

Aardappels rooien aan de bosrand (uit: Buiten, 17 oktober 1925, foto R. Tepe).

Heel geleidelijk zijn de vergoedingen voor het krabben gestegen. Over het algemeen ging men bij de beloning uit van een dubbele rij te rooien aardappels van minimaal 72 meter. Sommigen spreken van rijen van 80, 90 of zelfs 100 meter. Aangenomen mag worden dat per rij van 72 meter werd betaald. In de loop van de jaren is het loon van ongeveer 9 à 10 cent per rij gestegen naar één gulden, een bedrag waar de ouderen van nu nog over praten. Dit soort bedragen moet meer als een bijverdienste worden beschouwd en niet als een inkomen waar een

gezien van kon leven, ook al maakte men soms overuren.

De steeds terugkerende stakingen maakte dat de landbouwers meer aardappelrooimachines voor het delven van vooral fabrieksaardappels gingen aanschaffen. In het geval van consumptieaardappels was men voorzichtiger met het inzetten van machines, want men moest te allen tijde voorkomen dat de aardappelen werden beschadigd. Niet alleen het aardappelkrabben was een secuur werkje, ook aan het inkuilen en vervoeren moest de grootste aandacht worden besteed. Wanneer er nachtvorst dreigde, moesten de nog op het land liggende aardappelen worden bedekt of naar de afnemer worden vervoerd, omdat anders de aardappelen bevroren en voor gebruik onge-

Literatuur

Buiskool, H.T., 'De Aardappelcampagne'.

'De aardappelcampagne in de veenkoloniën', in: weekblad Buiten, 17 oktober 1925.

'De export van vroege aardappelen', in: weekblad Panorama, 30 november 1919.

'De teelt van vroege aardappelen', weekblad Eigen Haard, 18 februari 1911, blz. 107 e.v.

Edelman, Dr. C.H., De geschriften van Harm Tiesing over de landbouw en het volksleven van Oostelijk Drenthe, Assen, 1943.

Messel, Saul van, 'Tougelieks, Verzamelde Grunneger Gedichte 1977-1987', Groningen, 1987, blz. 14.

'Waarom die slechte aardappelen?', in: weekblad Panorama, 28 mei 1919.

Museum De 5000 Morgen

Achter deze intrigerende naam verschuilt zich een museum dat zich volledig heeft toegelegd op het in beeld en woord tonen van de geschiedenis van Hoogeveen. Er zijn veel overeenkomsten tussen de geschiedenis van Hoogeveen en het veenkoloniaal gebied van Emmen. Deze geschiedenissen verschillen weliswaar in tijd ruim 200 jaar. Maar toch zijn in de genealogieën van de Posten en de Snippes uit Klazienaveen veel Hoogeveense invloeden te onderkennen. Tijd om daar eens uitgebreid aandacht aan te besteden. In overleg met de alom bekende historicus Albert Metselaar en de conservator/directeur van dit museum Marga Zwiggelaar hebben we voor donderdag 25 september 2008 een leuk programma vastgesteld. We reizen voor eigen rekening (€ 10.10 retour) met de Qliner van en naar het busstation in Emmen

- 09.45-10.35 uur - heenreis Emmen - Hoogeveen
- 10.45-11.15 uur - ontvangst met koffie en koek - € 3,00 p.p.
- 11.15-12.45 uur - rondleiding 'Museum De 5000 Morgen' - € 1,00 p.p.
- 12.45-13.30 uur - uitgebreide lunch in het museum - € 8,50 p.p.
- 13.30-16.15 uur - rondleiding Hoogeveen w.o. het oude hart, de beeldentuin, het Van Goghuis, Hervormde Kerk en het Kunstcentrum Annot (incl. theepauze) - € 2,50 p.p.
- 16.15-17.05 uur - terugreis Hoogeveen - Emmen
- totaal - €15,00 p.p.

De eventuele kosten voor de rondleiders in passend kostuum zijn voor rekening van de vereniging. Belangstellende leden kunnen zich tot medio augustus 2008 opgeven bij de penningmeester Henk Jeurink. [tel. 626728 of henk.jeurink@orange.nl] Tijdens de heenreis kunnen de kosten à € 15,00 p.p. bij ook bij hem worden voldaan. Bij een opgave van meer dan veertig personen zijn we vanwege ruimtegebrek genoodzaakt een tweede bezoek te organiseren. Het belooft een leerzame en vooral gezellige dag te worden.

Henk Jeurink - Harm Joling - Wim Visscher

Pastoor Jongerius

In het artikel over de tuinbouw pioniers van Erica (Kroniek, jaargang 16 (2008), nummer 1, pp. 2 t/m 6) staat op pagina 2 een foto van de 100ste wagon met groenten. Bij het onderschrift van die foto staat vermeld, dat onder andere mr. A.J.T. Linthorst Homan en een aantal bestuursleden van de veilingvereniging op de foto staan.

Ook staat Pastoor Jongerius op deze foto (met witte boord rechts onder de N van WAGON). Ik mis in het hele artikel de naam van deze pastoor, die een zeer grote stimulator van tuinbouw ontwikkelingen in onze streek was. In Klazienaveen werd een straat naar hem vernoemd.

Ter ondersteuning van mijn betoog bijgaand krantenartikel uit de krant Het Centrum (verscheen van 1910-1930) van 4 februari 1927.

De tuinbouw in Drenthe.

De Commissie van Advies in zake Tuinbouwaangelegenheden in Zuid-Oost Drenthe, bestaande uit de heeren F.V. Valster te Naaldwijk, K. Brok te Rolde, J. Henstra te Groningen en Pastoor Jongerius te Klazienaveen, heeft de besprekingen te Erica medegemaakt tot reorganisatie van de Tuinbouw- en Veilingvereniging "Spes Nostra". Deze besprekingen hadden tot resultaat dat een commerciële Veilingvereniging is opgericht, onder bepaling, dat het bestuur met een gedeelte van de veilingprovisie alle onkosten moet dekken.

Donderdag heeft de commissie deze besprekingen voortgezet, waarbij de Commissaris der Koningin in Drenthe vertegenwoordigd was door den heer mr. J.Cramer. De commissie heeft

te Nieuw-Amsterdam, Erica, Klazienaveen en Zwartemeer een aantal tuinen bezocht en betoonde zijn groote tevredenheid over de grondbewerking in Drenthe. In het gebied dat vroeger door de Tuinbouw- en Veilingvereniging "Spes Nostra" bestreken werd, worden thans plaatselijke Tuinbouwverenigingen opgericht, welke vermoedelijk een federatie zullen gaan vormen over de geheele gemeente Emmen. De opgerichte Veilingvereniging heeft den naam "Spes Nostra" behouden.

Pastoor Jongerius (met witte boord rechts onder de N van WAGON)

Moord op Cornelis de Jonge door Hendrik Tabak

In de Emmer Courant 24 maart 1915, stond op pagina 2 een bericht, dat de 19-jarige Kornelis de Jonge op zaterdagavond in Emmer-Erfscheidenveen tijdens een ruzie was doodgestoken.

'Gisteravond is hier de 19-jarige Kornelis de Jonge bij een twist doodgestoken. Als vermoedelijke dader van dit treurige drama is gearresteerd een zekere H. Tabak, alhier.'

In datzelfde krantenbericht stond vervolgens, dat de twist moest ontstaan zijn doordat Tabak op een harmonica van De Jonge wou spelen, wat deze niet wou toestaan. In een 'mum van tijd' was de twist op een noodlottige wijze beslecht. Verschillende messteken werden Kornelis de Jonge toegebracht, die onder de uitroep van "ik sterf" de zaaldeer van de heer Bisschop binnen kwam vallen, waar hij binnen een paar minuten stierf.

Tabak ging daarna naar zijn huis, maar nog diezelfde avond werd hij door de rijksveldwachter Jakobs van Emmer-Compasuum en de onbezoldigde rijksveldwachter J. Holman gearresteerd. Tabak bekende dat hij De Jonge tijdens een twist had gestoken. Hij had al eerder wegens doodslag twee jaar gevangenisstraf ondergaan, en werd naar Assen overgebracht.'

In het boek 'Hopend op een vrijer leven' van Sietse van der Hoek vinden we in het hoofdstuk 'Het leven was lelijk' een verslag van Anne de Vries, veenarbeider en later melkboer in Emmer-Erfscheidenveen, die zich het voorval herinnert. Hij was nog een kwajongen toen het drama zich afspeelde:

'Tabak was een ruwe kerel. Als die een meisje vroeg om met hem mee te gaan, durfde ze niet nee te zeggen. Op zeker moment heeft De Jong in Emmen een nieuwe harmonica gekocht en speelt ermee in het café. Tabak komt binnen en zegt: 'Laat mij erop spelen.' De Jong pakt een keu van het biljart en slaat Tabak ermee op zijn kop. Tabak trekt zijn mes en steekt De Jong onder het biljart. Dood.

Tabak was een man die nergens voor stond. Even later komt hij terug in 't café om zijn pet te pakken die hij vergeten was. Tabak zit zijn straf uit en komt weer terug in Emmer-Erfscheidenveen.'

De feiten
Na bovenstaande verhalen die van 'horen zeggen' zijn genoteerd, komen we bij de feiten,

Enige gegevens:
Odoorn Geboorteakte nr 157, 28 juni 1890
Hendrik Tabak werd als Hendrik Arends op 28-06-1890 geboren in Odoornerveen ten huize van Geert Tabak als zoon van Henderika Arends. Geert Tabak en Henderika trouwden in Odoorn op 17 maart 1891, Odoorn Akte nr. 19 en wettigden toen hun kinderen Hendrik en zijn broertje Berend.
Bron: Emmen, Overlijdensakte nr. 143, 24 maart 1915
Cornelis de Jonge, geboren te Emmer-Compasuum op 07-09-1892, zoon van Johannes de Jonge, arbeider, oud 33 jaar en Grietje Dijkstra.
Overleden te Emmer-Erfscheidenveen, gem. Emmen op 20 maart 1915, leeftijd 22 jaar.

zoals deze naar voren komen in: VONNIS Nr. 268, Rolnr. 276 van de Arrondissementsrechtbank te Assen van 3 mei 1915, bij dagvaarding van 9 april 1915 tegen Hendik Tabak, 24 jaar, voorlopig gedetineerd, arbeider te Emmer-Erfscheidenveen. Hem werd ten laste gelegd:
primair: dat hij op 20 maart 1915 te EEVeem, Emmen, opzettelijk Cornelis de Jonge van het leven heeft beroofd, door deze opzettelijk een hevige steek met een scherp voorwerp in de hartstreek toe te brengen, welke steek een hevige hartwonding bij voornoemde De Jonge heeft veroorzaakt, tengevolge waarvan deze binnen weinige ogenblikken na het toebrengen dier verwonding is overleden;

subsidiair:althans op tijd en plaats voormeld voornoemde De Jonge heeft mishandeld, door hem opzettelijk gewelddadig met een scherp voorwerp een of meer hevig bloedende, de borstkas perforerende, verwondingen toe te brengen, welke mishandeling de dood van voornoemde De Jonge tengevolge heeft gehad; de Rechtbank niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat beklagde heeft gepleegd hetgeen hem bij dagvaarding primair ten laste is gelegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken, en omtrent het subsidiair ten laste gelegde:

is voorgelezen een uittreksel uit het overlijdensregister der Gemeente Emmen, zakelijk inhoudend, dat aldaar op 20 maart 1915 is overleden Cornelis de Jonge. Is verklaard door de getuige Fokke Schadenberg: dat hij in de nacht van 20 op 21 maart het lijk van de hem bekende Cornelis de Jonge heeft vervoerd uit het café van Reinder Bisschop te EEVeem, naar het lijkenhuisje aldaar; dat op de plaats waar De Jonge in dat café gelegen had, bloed lag; is verklaard door

Foto onder: Het drama voltrok zich in Café Bisschop, Runde ZZ 1 dat nog altijd staat op de hoek Runde/Verl. Scholtenskanaal. Op deze prachtige foto kijken we vanaf kanaal B richting Runde. De brug en het water zijn verdwenen! Reinder Bisschop liet het café bouwen in 1910 onder architectuur van A.H. Kleinenberg. Het mooie torentje werd in de volksmond 'jeneverorentje' genoemd.

Op deze kaart ziet u bij pijl A de plaats waar in café Bisschop de Jonge werd doodgestoken en bij pijl B de plaats waar Tabak en Bos elkaar ontmoetten. Bos woonde tegenover de school, nu de Dreef!

is verklaard door de beklaagde: dat hij de avond van 20 maart 1915 in het café van Reinder Bisschop te EEVeën, Emmen, ruzie heeft gehad met Cornelis de Jonge over harmonicaspelen; dat hij op zeker ogenblik naar buiten gegaan is; dat Cornelis de Jonge ook buiten gekomen is; dat hij, 'beklaagde', zijn zakmes uit een zijner broekzakken heeft genomen, dit heeft geopend en daarmee, terwijl hij en De Jonge vlak bij elkaar en met de gezichten naar elkaar toegewend stonden, opzettelijk met kracht enige malen van voren in het lichaam van genoemde De Jonge heeft geslagen; dat onmiddellijk daarop De Jonge achteruitlopend struikelde en met zijn hoofd door een glasruit van de cafédeur viel, dat hij, beklaagde, toen dadelijk is weggegaan in de richting van zijn woning; dat hij door de veldwachters Jacobs en Holman is aangehouden en deze het mes waarmee hij De Jonge in het lichaam geslagen had in beslag hebben genomen; dat hij dit mes ter zitting aanwezig ziet; is verklaard door de navolgende getuigen:

Reinder Bisschop: dat in de avond van 20 maart 1915 in zijn café te EEVeën beklaagde en Cornelis de Jonge ruzie hadden over harmonicaspelen; dat de daar aanwezige veldwachter Schoenmaker zeide: 'Als je ruzie wilt maken moet je naar buiten gaan', dat daarop beklaagde tot Cornelis de Jonge, die vlak bij hem stond, zeide: "Nou, komaan dan maar" en het café verliet; dat dadelijk daarop ook De Jonge, die een biljartqueue in de hand hield, door dezelfde deur als beklaagde het café verliet; dat hij, getuige, hem volgde omdat hij hem de queue wilde afnemen; dat hij, buiten gekomen, zag dat beklaagde en De Jonge, zeer dicht bij elkaar stonden met de gezichten naar elkaar toegewend; dat beklaagde met de hand vlugge bewegingen maakte in de richting van het bovenlijf van De Jonge; dat hij, getuige, het café weder is binnengegaan, terwijl getuige Schadenberg naar buiten kwam; dat toen hij, getuige, even binnen was, hij gerinkel hoorde zoals

Op deze foto van Kanaal A/ hoek Middenweg is het derde huis links (het dwarshuis) de plaats waar het drama zich voltrok. In het gebied links vinden we nu de Veenroede. Kanaal A heeft hier nog geen bestrating. Die kwam pas in 1926. Het huis rechts werd jarenlang bewoond door de familie Frans Holman.

getuige Jan Jacobs, Rijksveldwachter Brigadier titulair te Emmer-Compascuum, dat hij op 23 maart 1915 in het lijkenhuisje te Emmer-Erfscheidenveen aan de Heer Rechter-Commissaris belast met de Instructie van Strafzaken bij de Arrondissements-Rechtbank te Assen heeft aangewezen het lijk van Cornelis de Jonge; is voorgelezen een proces-verbaal van de Rechter-Commissaris etc, zakelijk inhoudend dat genoemde R-C. op 23 maart 1915 aan Hendrik Anema, arts en Johannes H.H.J. Lubberman, arts, ter schouwing heeft overgegeven in het lijkenhuisje te EEVeën een lijk, hem R-C alstoen aldaar aangewezen door de Rijksveldwachter Jan Jacobs; is verklaard door Hendrik Anema, arts, als getuige, tevens als deskundige: dat hij op 25 maart 1915 in het lijkenhuisje te EEVeën van de heer R-C etc. te Assen heeft overgenomen ter schouwing een lijk van een manspersoon, dat hij dit lijk uit- en inwendig heeft geschouwd; dat hem daarbij is gebleken dat het lijk vertoonde een 3 cm lange, de borstkas perforerende wonde tussen 3e en 4e rib links in de mamillairlijn; dat deze wonde, blijkens haar voorkomen en de gladde randen die zij vertoonde, was ene met een scherp voorwerp toegebrachte steekwonde; dat die wonde communiceerde met een steekwonde in het hartzakje; dat zich in het pericardium zwart, niet gestold bloed bevond; dat laatstgenoemde steekwonde communiceerde met een steekwonde dwars door de hartspier en uitkomende in de linker kamer, dat deze steekwonde in haar geheel communiceerde met ene zich terzelfder plaatse in het flanellen hemd, de trui en het vest waarin het lijk gekleed was, bevindende snede; dat de dood van de geschouwde persoon het onmiddellijk gevolg is van de gemelde steekwonde.

hij hoort wanneer glas breekt, en De Jonge door Schadenberg ondersteund binnenkwam; dat De Jonge op de grond in elkaar zakte; dat ter hoogte van de borst bloed uit zijn kleren liep; dat hij na enkele ogenblikken geen tekenen van leven meer vertoonde en hij, getuige, de pols van De Jonge niet meer voelde kloppen. (Misschien is dit toch wel de plaats een opmerking over veldwachter Schoenmaker te maken. Ik vind het vreemd dat hij niet als getuige is gehoord. Je zou zelfs kunnen opmerken dat hij in zekere zin mede-aanstichter van het drama is geweest. Zij woorden: "Als je ruzie wilt maken moet je naar buiten gaan," lijken mij niet al te verstandig. Mijns inziens was hij toch de aangewezen persoon om de ruzie te beëindigen.) Fokke Schadenberg is getuige: dat hij in de avond van 20 maart 1915 in het café van Reinder Bisschop te EEVeën heeft waargenomen dat daar ruzie was tussen beklaagde en Cornelis de Jonge over harmonicaspelen; dat er toen gezegd is: Als je ruzie wilt maken moet je er uit gaan; dat De Jonge toen zeide: 'Nu, als je een kerel bent, ga dan mee naar buiten' en dat daarop beklaagde tegen De Jonge zeide: 'Nu, komaan dan maar' en het café verliet; dat daarop De Jonge door dezelfde deur het café verliet, ene biljartqueue in de hand houdend; waarop ook Bisschop achter De Jonge naar buiten ging; dat even later Bisschop weer binnen kwam en hij, getuige, naar buiten is gegaan; dat hij toen zag dat De Jonge en beklaagde tegenover elkander stonden, dicht bij elkaar en met de gezichten naar elkaar toegewend; dat De Jonge de bil-

jartqueue in de hand had en daarmee een beweging maakte zoals iemand maakt die met een voorwerp wil slaan doch daartoe geen kracht heeft; dat tegelijkertijd beklaagde stekende bewegingen maakte in de richting naar het bovenlijf van De Jonge, dat De Jonge achteruit liep en beklaagde ook toen de bewegingen bleef maken; dat De Jonge achterover viel met zijn hoofd door een ruit van de cafédeur; dat hij De Jonge in het café heeft binnen gebracht, alwaar deze op de grond in elkaar zakte en enkele ogenblikken later geen tekenen van leven meer gaf; dat hij, getuige, toen zag dat de kleren van De Jonge ter hoogte van de borst er uit zagen als kleren waarin men met een mes heeft gestoken; (Het is opmerkelijk, dat hier een lid van de familie Schadenberg optreedt. Leden van deze familie stonden als vurige drankbestrijders bekend. Dat uitgerekend Fokke verzeild raakt in een steekpartij en dat ook nog wel in een café is toch merkwaardig.) overwegende dat door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit de gerelateerde inhoud van voormelde bescheiden en de verklaringen der getuigen, hiervoor opgenomen, in verband met de conclusies van de deskundige, welke de Rechtbank met de gronden waarop zij berusten overneemt en tot de hare maakt, wettig en overtuigend is bewezen met beklaagdes schuld daaraan: 'dat hij op 20 maart 1915 te Emmer-Erfscheidenveen Cornelis de Jonge heeft mishandeld, door hem opzettelijk gewelddadig met een scherp voorwerp een bloedende, de borst-

Kanaal A, hoek Doorsnee. Dit is het gedeelte van Kanaal A tegenover het huis van Bos.

kas perforerende verwonding toe te brengen, welke mishandeling de dood van voornoemde De Jonge heeft ten gevolge gehad'; overwegende dat de Rechtbank niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat beklaagde heeft gepleegd hetgeen subsidiair meer of anders is ten gelaste gelegd dan boven als bewezen is aangenomen en hij mitsdien daarvan behoort te worden vrijgesproken; overwegende wat betreft het door beklaagde en diens Raadsman gevoerd verweer, dat beklaagde zou hebben gehandeld uit wettige zelfverdediging, de Rechtbank dit verweer verwerpt, daar haar niet is gebleken dat het feit zou zijn begaan, geboden door de noodzakelijke verdediging van eigen of eens anders lijf, eerbaarheid of goed tegen ogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding.

Overwegende dat het als bewezen aangenomen moet worden gekwalificeerd als misdrijf van: mishandeling, de dood ten gevolge hebbende, waartegen is voorzien en straf bedreigd bij artikel 300 etc van het Wetboek van Strafrecht.

Verklaart de beklaagde schuldig aan het hier voren als bewezen aangenomene en gekwalificeerde. Veroordeelt mitsdien de beklaagde op tegenspraak tot een gevangenisstraf van VIJF jaren onder aftrek van het voorarrest. En beveelt de vernietiging van het in beslag genomen mes, als hebbende gediend tot het plegen van het strafbaar feit. Verklaart niet wettig bewezen hetgeen de beklaagde primair en subsidiair ten laste is gelegd en spreekt hem daarvan vrij. Assen 3 mei 1915. W.g.: Den Beer Poortugael, Doornbos, Lisman en Turingar.'

Tot zover het vonnis, dat aan duidelijkheid niets te wensen overlaat. Hendrik Tabak werd vrijgesproken van moord en doodslag dat primair en subsidiair ten laste was gelegd, maar hij werd

veroordeeld wegens mishandeling, de dood ten gevolge hebbende.

Nadat Hendrik Tabak zijn straf had uitgezeten, kwam hij terug in Emmer-Erfscheideneven. Veel positiefs heeft hij blijkbaar niet bijgeleerd in de gevangenis, want het ging nu zwaar bergafwaarts. We schrijven intussen het jaar 1919 en citeren nog een keer uit 'Hopend op een vrijer leven' uit de mond van Anne de Vries: 'Hij, Tabak, wil met de dochter van slager Bos en krijgt ruzie met haar vader die dat niet wil. Met het slagersmes snijdt hij Tabaks polsen af, drukt hem met de kop naar beneden in het asgat, zodat Tabak stikt en schuift hem dan het kanaal in. Toen de volgende dag de politie kwam vragen of hij ook wist waar Tabak uithing, zei Bos: "Jawel, daar in het kanaal." Weet je wat Bos ervoor gekregen heeft? Niks.'

We hebben geprobeerd de feiten te verzamelen. Van Hendrik Bos zijn schoondochter Tinie Bos-Timmer, nu 93 jaar en zijn kleinkind Gé de Jong-Bos hebben we een interessante mondelinge aanvulling van het gebeuren mogen optekenen.

Tinie trouwde met Fokke Bos, die als jongetje van 12 jaar getuige was van de vechtpartij van zijn vader met Hendrik Tabak. Hendrik Tabak wilde dus verkeren met Antje Bos, oud 20 jaar, dochter van huisslager Bos in Emmer-Erfscheideneven. Antje was geboren in Valthermond Gemeente Odoorn op 31 mei 1899 (Akte 173). Antje had absoluut geen zin in verkering met Tabak.

Haar vader Hendrik Bos was er ook helemaal niet van gediend dat Tabak achter zijn dochter aan zat. Het gaat helemaal fout. Op een avond meldt Tabak zich bij de woning van Bos aan Kanaal A zz tegenover de plaats waar in 1919 de school, nu De Dreef in aanbouw was. Deze mooie school kwam gereed in 1920.

Kanaal A met de kruising van de Middenweg in Emmer-Erfscheideneven. Het huis van Bos is het tweede van links. Er tegenover staat de school met de drie bogen, die nu de Dreef wordt genoemd

Hij roept een keer 'vollek' en gaat naar binnen. Dit bezoek heeft vergaande gevolgen. Hij treft in het achterhuis inderdaad Antje aan. Haar broertje Fokke, 12 jaar oud, is al naar bed. Hun moeder is het jaar daarvoor († 3-11-1918) overleden en haar vader is nog niet terug van een huisslaching. Zij weet zich geen raad met de komst van Hendrik Tabak en vraagt hem te vertrekken, hetgeen hij weigert. Op dit moment komt vader Hendrik Bos thuis van zijn karwei. Hij hoort luid praten, stapt naar binnen en herkent Tabak. Hij is zeer fors gebouwd en sommeert Tabak het huis te verlaten. Een worsteling volgt en Tabak trekt zijn mes. Maar nu heeft hij de verkeerde ontmoet. Bos heeft zijn gereedschap nog bij de hand. Zoontje Fokke is van het lawaai wakker geworden en staat met de gietijzeren kop van de kolomkachel in de hand om zijn vader eventueel bij te staan. Dit is niet nodig. Bos werkt Tabak de deur uit en gooit hem in het asgat.

Fokke krijgt dringende instructies te zwijgen over wat hij heeft gezien. Daar heeft deze zich waarschijnlijk in elk geval grotendeels aan gehouden. De volgende morgen wordt er in alle vroegte op de ramen gebonsd. Bos staat op en ziet de moeder van Hendrik Tabak voor het raam staan. Ze vraagt of hij weet waar haar zoon is. Hij zegt haar dat hij hem 's avonds de deur heeft gewezen en zij vertrekt onverrichter zake en meldt bij de politie de vermissing van

Overlijdensakte Emmen, 25 november 1919, aktenr. 431

Overledene: Hendrik Tabak, geboren te Odoorn; beroep:arbeider; overleden te Emmen op 24-11-1919; oud 29 jaren, zoon van Geert Tabak, beroep arbeider en Henderika Arends, beroep arbeidster.

haar zoon. Een paar uur later verschijnen twee agenten te paard. Zij stijgen af. In het kanaal vinden zij het levenloze lichaam van Hendrik Tabak voorover drijvend in het water. De veronderstelling is dat deze zich heeft willen reinigen, misschien door bloedverlies onwel is geworden en in het water is gevallen. Bos werd niet aangehouden!

In de krant wordt niet veel aandacht besteed aan het gebeurde. In de Emmer Courant, bijvoegsel van woensdag 26 november 1919 staat op pagina 2 vermeld: 'Emmer-Erfscheideneven, 24 november 1919. Hedenmorgen is hier uit Kanaal A opgehaald het lijk van de arbeider Hendrik Tabak. Daar het lijk aan het hoofd verschillende wonden vertoonde en ook een snee over de pols was aangebracht, denkt men aan misdaad. Het lijk is naar het lijkenhuisje vervoerd.'

Twee dagen later staat in de Emmer Courant van zaterdag 29 november 1919 in het tweede bijvoegsel 'Emmer-Compascuum, 26 november 1919. Wij vernemen dat als vermoedelijke dader op de moord op Tabak in Emmer-Erfscheideneven een zekere Hendrik. B(os) aldaar die zaterdagavond bij Tabak was geweest, in arrest is gesteld. Nader vernemen wij dat nadat Bos voor de Officier van Justitie was gebracht, hij weer op vrije voeten is gesteld.'

Klaarblijkelijk was daarmee officieel de zaak

Bargermeer, het drama van 12 juni 1867

Tijdens mijn onderzoek naar het geslacht Alber(t)s, stuitte ik in het overlijdensregister van de gemeente Emmen op een opvallende akte. In de overlijdensakte van Jan Alberts, opgemaakt de 13de juni 1867, stond dat het overlijden plaats had gevonden in een zijtak van het Bargermeer.

Nieuwsgierig geworden ging ik op nader onderzoek uit. Wat had zich die dag in het inmiddels drooggevalen Bargermeer afgespeeld? Want in 1858, dus bijna tien jaar voor het genoemde overlijden, toen het graven van het Oranjekanaal gevorderd was tot voorbij Zuidbarge en er een verbinding werd gemaakt met het hoger gelegen Bargermeer was het meer leeggelopen. Het lag tussen de plaatsen Noordbarge, Angelslo, Den Oever en Zuidbarge en had in het dagelijkse leven van de inwoners eeuwenlang een grote rol gespeeld. Het was een groot meer met

een oppervlakte van zo'n 150 ha, twee km lang en maximaal een km breed, niet erg diep, gemiddeld zo'n 50 cm. Maar toch waren er op enkele plaatsen wel diepere plekken die 'kollings' genoemd werden. Zodoende werd het nabij gelegen Oranjedorp in de volksmond ook wel 'Kollingsveen' genoemd.

In de Provinciale Drentse en Asser Courant van zaterdag 15 juni 1867 vond ik meer bijzonderheden van de gebeurtenissen, die plaats hadden gevonden rondom 'de zijtak in het Bargermeer': Wie waren de mannen, die op die zomerse dag in juni 1867, dus meer dan 140 jaar geleden, in het Bargermeer zijn verdronken?

Allereerst iets over Jan Alberts.

Kaart Bargermeer. Detail van een kaart uit het begin van de negentiende eeuw, waarop het Bargermeer voorkomt. (Nationaal Archief, Den Haag)

Het bericht in de Provinciale Drentse en Asser Courant van zaterdag 15 juni 1867.

† Emmen, 11 Jaar. Heden donsdag had hier een allereerstigst geval plaats: de knecht en de arbeider van den heer Gasseleur en van zoon van J. Kroes, waren in den zijtak van het Bargermeer bezig, om de schapen van den heer Gasseleur te waschen: toen het regenen was afgeloopen wilden zij eens onderzoeken hoe diep het datt ter plaatse was. Zij begaven zich daartoe hand aan hand in het water, met dat ongelukkig gevolg, dat J. Kroes en J. Kroes in de diepte verzonken en de knecht van den heer Gasseleur zich niet dan met moeite van het losrukke, sodat anders mogelijk drie drenkelingen: die het leven hadden gelopen. Het was hartverscheurend, toen de knecht met de twee drenkelingen, die voor eenige jaren geleden van beide waren zessen, in de knecht van den heer Kroes, die bijken in huis werden gebracht. De toestand der waschbezaanden is niet te beschrijven. J. A. van den Boer bedroefde reeds met twee kleine kinderen na. J. K. was een veelbelovend jongeling van 25 jaren en de zoon van den vader in zijn affaire als smid. De geheele gemeente was verslagen toen de treurigers bekend werd.

Jan Alberts

Jan Alberts was geboren in Garminge op 14 november 1824 als zoon van Hilbert Alberts en Lammigje Hendriks. Hij was de derde zoon in het gezin; zijn vader had een klein boerderijtje en omdat hij twee oudere broers boven zich had, ging hij als jonge man naar Emmen om

werk te zoeken als boerenarbeider. In 1854 trouwde hij met Wemeltien Klasen uit Noordbarge, een dochter van Tonnis Klasen en Aaltien Paalman. Hun eerste kind werd geboren in Zuidbarge, de volgende vier in Noordbarge. In Noordbarge woonde hij waarschijnlijk in bij zijn schoonouders aan de Boersteege (nu Binnen-

Landelijk Noordbarge. De Kruisstraat, ongeveer ter hoogte van de Binnenweg. (Collectie Marinus Eding)

weg), waar hij werkzaam was bij de landbouwer/vervener Harmannus Folkerus Gosselaar. Deze Gosselaar was behalve landbouwer, vervener ook landontginning en had veel invloed in de marke van Noord- en Zuidbarge. In 1861 was hij getrouwd met Margien Haasken. De Margienawijk in Nieuw-Amsterdam is naar deze Margien vernoemd. Ook was Gosselaar eigenaar van het woonhuis aan de Schoolstraat in Emmen dat in 1880 verkocht werd aan het gemeentebestuur om tot 1970 dienst te doen als gemeentehuis.

Uit het huwelijk van Jan Alberts en Wemeltien Klasen werden vijf kinderen geboren, van wie er twee in leven blijven: Hilbert, de oudste, geboren 21 oktober 1854 in Zuidbarge en Lammegien, geboren op 24 maart 1862 in Noordbarge. Hilbert vertrok in 1876 naar de gemeente Odoorn en later naar Bronneger (gemeente Borger). Hij werd in die plaats schaapherder en is

dat zijn hele leven lang gebleven. En het is wel zeker dat, vooral in de periode dat zijn kudde gewassen moest worden, hij teruggedacht aan en verteld heeft over die 12e juni 1867, de dag waarop zijn vader is verdronken na het schapwassen in het Bargermeer.

Hilbert trouwde op 6 mei 1887 met Jantje Timmer uit Westerbork. Uit dit huwelijk werden drie kinderen geboren, allen te Bronniger:

1. Annechien, geboren op 11 februari 1888.
2. Jan, geboren op 28 januari 1890.
3. Albert, geboren op 15 maart 1893, vijf maanden later overleden.

Uit zijn tweede huwelijk met Haike Martens werd nog een dochter geboren:

4. Haikina, geboren op 6 mei 1897.

Hilberts tweede vrouw overleed in 1922, hijzelf verhuisde daarna naar Drouwen en ging inwonen bij zijn getrouwde dochter Annechien.

Schapwassen in Drenthe, een mooie opname uit de collectie ansichtkaarten van Bé Mensingh. De foto is gemaakt door de fotograaf J. ter Heide ('Jan Petret') te Emmen en uitgegeven door drukkerij W. ten Kate, ook uit Emmen.

Het zou best een opname kunnen zijn van het meertje 'Appeltje', gelegen in de Emmer Dennen aan de Oude Roswinkelerweg.

Hilbert Alberts (1854-1943), de scheper van Bronniger (Collectie Jan Alberts)

In de ouderdom van 89 jaar is hij daar in 1943 overleden.

Lammegien, de dochter van Jan Alberts en Wemeltien Klasen, is ook twee keer getrouwd geweest. Haar eerste huwelijk vond plaats te Dalen, waar ze op 11 april 1890 trouwde met Hendrik Hidding. Op 10 maart 1900 trouwde ze in Sleen met Harm Dobben.

Zij is op 3 april 1912 in Veenoord overleden.

Johannes Kroeze

De tweede man die in het Bargermeer verdronk, was Johannes Kroeze. Hij was de 25-jarige zoon van smid Jan Kroeze en Gesien Smit (geboren te Emmen op 7 april 1842). Vader Jan Kroeze was voor zijn huwelijk smid in Sleen, trouwde in 1836 en zette zijn werk als smid in Emmen voort.

De overlijdensakte van Johannes Kroeze (akte nr 43):

Op heden, den dertiende der maand Junij achtien honderd zeven en zestig, verscheen voor mij Meester Lukas Oldenhuis Tonckens Burgermeester Ambtenaar van den Burgerlijke Stand der gemeente Emmen, provincie Drenthe, Albert Bos, oud drie en dertig jaar, van beroep dienstknecht, wonende te Emmen en Roelof Karel, oud veertig jaar, van beroep arbeider, wonende te Emmen, de eerste nabuur en de tweede bekende van de na te noemen overledene, die verklaarden, dat

Johannes Kroeze, wonende te Emmen, gemeente Emmen van beroep smid zoon van Jan Kroeze van beroep smid en van Gesien Smit zonder beroep, uit welke hij geboren is in de gemeente Emmen, den zevenden April een duizend acht honderd twee en veertig, den twaalfden dezer maand Junij, des namiddags te drie uren in de zijtak in het Bargermeer in de gemeente Emmen in den ouderdom van vijf en twintig jaren en twee maanden is overleden.

En hebben de comparanten deze acte, na voorlezing, nevens mij ondertekend.

w.g. Albert Bos; R. Karel; L. Oldenhuis Tonckens

Vader Jan Kroeze, zoon van Jan Kruise (!) en Dregje Karst, trouwde op 5 mei 1836 te Emmen met Gesien Smit, dochter van Jan Smit en Annechien Nijsmits. Er werden in Emmen zes kinderen geboren:

1. Jan, geboren op 10 april 1837
2. Dina, geboren op 31 december 1839, overleden op 10 maart 1845
3. Johannes, geboren op 7 april 1842, overleden op 12 juni 1867
4. Dina, geboren op 25 april 1845

Een verdwenen stukje Westerstraat in Emmen. Links zien we café Kroeze, op de plek waar nu het verkeer over de Hondsrugweg raast. De locatie moeten we zoeken tussen 'Het Wapen van Emmen' en de Westertoren (collectie Bé Mensingh)

5. Annegien, geboren op 3 februari 1848
6. Egbert, geboren op 9 oktober 1850

Nakomelingen van Jan Kroeze en Gesien Smit bleven in eerste instantie het beroep van vader Jan trouw; in latere jaren veranderde dat in landbouwer en/of caféhouder.

Bargermeer

De Historische Werkgroep Zuidbarge maakt de geschiedenis van het voormalig Bargermeer weer actueel. De leden van deze werkgroep doen al enige tijd onderzoek naar de ligging van het verdwenen meer (en tevens naar de loop van de afwateringsriviertjes de Garminge en de Boeren Delft, die het overtollige water van het Bargermeer naar de Slenerstroom afvoerden) door middel van oude kaarten en grondboringen. In november 2007 was er een geslaagde presentatie van hun resultaten in het Dorpshuis te Zuidbarge.

Bronnen

Registers van de Burgerlijke Stand, bevolkingsregisters, de Provinciale Drentse en Asser Courant uit het gemeente archief van Emmen, met dank aan Peter Kraan.

Literatuur

J.G.C. Vegter, 'Het Bargermeer', in: Nieuwe Drentsche Volksalmanak (1906).
Pieter Albers, De nakomelingen van Hendrik Alberts (1990).

Informatie

www.historisch-emmen.nl
www.suytberghe.nl

door Sis Hoek-Beugeling

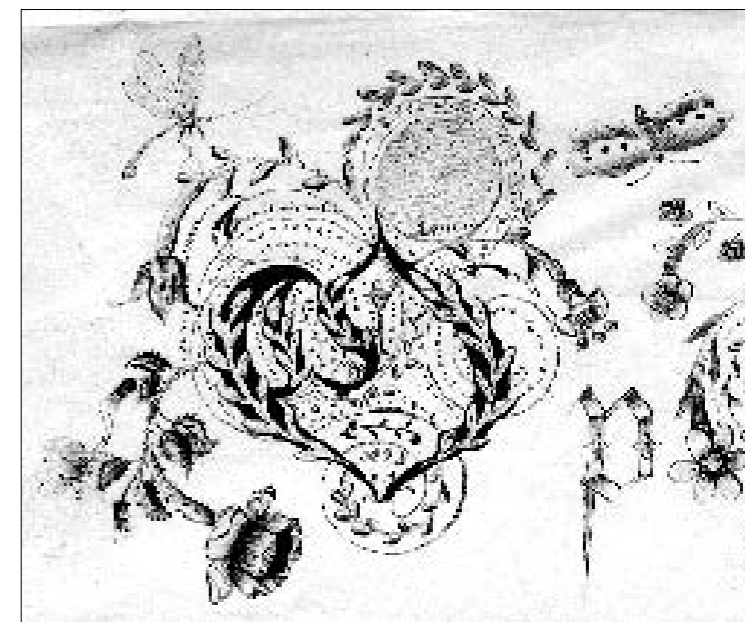
Gebruiksvoorwerpen

Uit de Collectie Brands Herenstreek 11 Nieuw-Dordrecht

Bekend

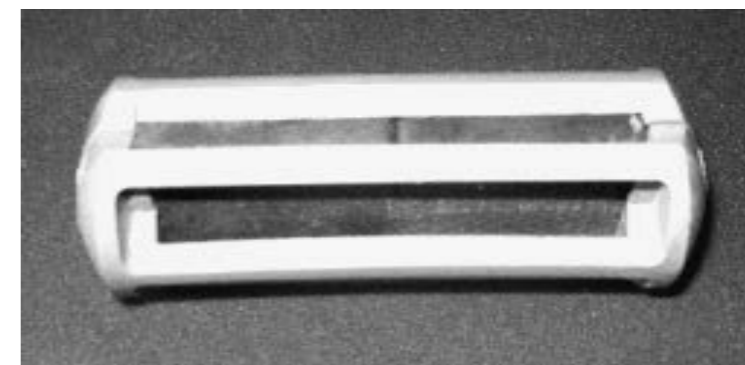
In de Collectie Brands bevindt zich een groot aantal papieren en geschriften. Op zich misschien niet van grote waarde, maar bijzonder omdat ze bewaard zijn gebleven. De foto laat een detail zien van een stuk papier waarop een 'proeve van schrijfkunst' uit 1853 is te zien. In de cirkel, met een doorsnede van een € 2,- geldstuk is in goud het Onze Lieve Vader geschreven.

Oplossing

Er is één goede oplossing binnengekomen. De oplossing van het voorwerp (Kroniek, jaargang 16, nummer 1, p. 32) was een pensmagneet. Die werd via de bek en de slokdarm ingebracht in de pens van een koe. Dit diende ter voorkoming van 'scherpe voorwerpen' in de maag. De goede oplossing was van W. van Arkel, gepensioneerd dierenarts. Dat kon dus ook niet missen!

De toegangskaarten voor een bezoek aan de Collectie Brands zijn

Onbekend

Wie weet waar dit lampje voor diende? Het lampje is gemaakt van blik met perkament van binnen. De hoogte is 16 cm en de diameter 7 cm.

Oplossingen voor 1 juli 2008 sturen aan het secretariaat van de vereniging. Indien er meer goede inzenders zijn wordt door loting bepaald wie gratis toegangskarten krijgt voor een bezoek aan de Collectie Brands in Nieuw Dordrecht.

23 augustus - Fietstocht - 'Op de fiets rond om het Bargermeer'

Met het graven van het Oranjekanaal verdween het Bargermeer. Dat was meer dan 150 jaar geleden! Wat is er na zo'n tijd nog te zien in het landschap dat herinnert aan dit meer? Niet veel meer dan fabrieksgebouwen? Ach, als je goed waarneemt en je ogen tot spleetjes knijpt kun je toch een voorstelling maken hoe het toen was. De heer J.G.C. Vegter schreef in 1907 dat de lengte van het meer wel $\frac{3}{4}$ uur gaans was en de breedte bijna een $\frac{1}{2}$ uur gaans. Wij nodigen u uit om op zaterdag 23 augustus a.s. om 13.30 uur per fiets te kijken in hoeverre Vegter gelijk had. Ondertussen zullen we allerlei bekende en minder bekende plaatsen rondom het Bargermeer kunnen bekijken.

De tocht begint bij de Rietlandenstraat nr 9 aan de oostkant van Zuidbarge.

25 september - Excursie - Museum De 5000 Morgen

Achter deze intrigerende naam verschuilt zich een museum dat zich volledig heeft toegelegd op het in beeld en woord tonen van de geschiedenis van Hoogeveen. Er zijn veel overeenkomsten tussen de geschiedenis van Hoogeveen en het veenkoloniaal gebied van Emmen.

Zie voor verder informatie de reisomschrijving naar Museum De 5000 Morgen in de Kroniek.

29 september - Lezing Theo Spek - Het Drentse esdorpenlandschap

Op 1 oktober 2004 promoveerde Theo Spek aan de Universiteit Wageningen op een 1100 pagina's tellend proefschrift over de geschiedenis van het Drentse esdorpenlandschap. Het zuidoosten van Drenthe komt op tal van plaatsen in het boek aan de orde, onder meer in een uitvoerig hoofdstuk over de landschapsgeschiedenis van Valthe. In zijn lezing zal Theo Spek de hoofdlijnen van zijn boek presenteren, waarbij de zuidelijke Hondsrug steeds als voorbeeld zal dienen. Aan de orde komen onder meer de prehistorische landschapsgeschiedenis, de middeleeuwse landbouwgeschiedenis, de betekenis van alle plaatsnamen